

Министерство труда Республики Беларусь
Комитет по занятости населения при Министерстве труда
Федерация профсоюзов Беларуси
Республиканский научно-методический и учебный
центр "Алгоритм"

**Проблемы
социально-экономической
и психологической
реабилитации безработных**

*Международный научно-практический семинар
(Минск, 19-21 ноября 1997г.)*

Тезисы докладов

Минск, 1997

ББК 65.9
УДК 331

Проблемы социально-экономической и психологической реабилитации безработных /Тезисы докладов Международного научно-практического семинара. - Мн.: Алгоритм, 1997. - 295 с.

Переход Республики Беларусь к рыночной экономике сопровождается проникновением рыночных отношений во все без исключения звенья нашего общества. Общечеловеческие ценности, приходящие к нам в результате этой трансформации, тем не менее, сопряжены со многими негативными явлениями, в том числе и на активно формирующемся в последнее время рынке труда. Среди этих негативных явлений можно выделить сохраняющуюся напряженность на рынке труда, ведущую к снижению жизненного уровня граждан республики, интенсификации процессов расслоения нашего общества, обострению социальной конфронтации, что в конечном итоге, способствует активизации криминогенных факторов, разрушению интеллекта и здоровья личности в среде незанятого населения и требует активизации государственной политики в области социально-экономической и психологической реабилитации безработных. В сборнике приведены тезисы докладов Международного научно-практического семинара "Проблемы социально-экономической и психологической реабилитации безработных".

Тихонович Н.С. О методах участия корпораций в решении проблемы безработицы.....	128
Галицкая О.В. Роль профессиональной ориентации безработных граждан в решении вопросов самозанятости.....	130
Знакова Т.А. Уменьшение отсева безработных, направленных на переобучение - результат профотбора.....	132
Гребенников В.А. Опыт проведения психологической реабилитации безработных граждан в клубах ищущих работу и на курсах "Новый старт" службы занятости населения Московской области.....	134
Кандыбович Л.А., Кандыбович С.Л. Профориситация: история и современность.....	136
Кандыбович Л.А., Кандыбович С.Л. История, организационно-методические вопросы и принципы профотбора кандидатов на обучение.....	139
Сленкова В.И. Безработный и проблема личностного роста.....	142
Контева С.И., Лобанов А.П. Проблема диагностики и коррекции приобретенной беспомощности у безработных.....	144
Процинская Е.Н. Профессиональная ориентация в новых социально-экономических условиях.....	147
Прилепин В.П. Адекватное межличностное восприятие как профессионально важное свойство.....	151
Прилепин В.П. К вопросу о соотношении обучения и развития в профессиональной переподготовке кадров.....	153
Амьлькоу А.А. Асаблівасці псіхалагічнай культуры асобы безпрацоунага.....	154
Амьлькоу А.А., Лобач А.А. Псіхалагічныя асаблівасці між-асобнага узаемадзеяння слухачау у вучэбных групах прафесійнай перападрыхтоўкі ва умовах цэнтра.....	158
Попова О.С. Психологические факторы профессиональной переориентации безработных.....	161

АСАВЛІВАСЦІ ПСІХАЛАГІЧНАЙ КУЛЬТУРЫ АСОБЫ БЕЗПРАЦОУНАГА

Амялькоу А.А.

Рэспубліканскі навукова-метадычны
і вучэбны цэнтр "Алгарытм"

Культура у нашай навуковай думцы у шырокім сэнсе азначае пэруны узровень развіцця грамадства, творчых сілаў і здольнасцяў чалавека, які выражаецца ў тыпах і формах арганізацыі жыцця і дзейнасці людзей, у іх узале маадносінах і ствараемых ім матэрыяльных і духоўных каштоўнасцях. У больш вузкім сэнсе пад культурай разумеюць другаснае утварэнне, якое выражаецца ў розных відах творчасці: літаратуры, тэатры, кіно, музыцы, харэаграфіі, архітэктуры, манументальнага мастацтва, мастацтва жывапісу, графіцы і другіх відаў дзейнасці, дзе вобразна адлюстравана рэчаіснасць. Але і ў шырокім, і вузкім сэнсах культура, як адукацыя і навука, з'яўляецца другасным утварэннем - філасофскай надбудовай над базісам, - вытворчымі адносінамі. Такі традыцыйны для нашай грамадскай навукі падыход аб суадносінах базіса і надбудовы абмяжоўвае разуменне паняцця культуры, выключас чалавека, як творцы вытворчых адносін, носьбіта і творцы культуры. Калі ж за аснову абмяркоўваемага феномена паставіць асобу, тады такі падыход спрыяе разуменню паняцця псіхалагічнай культуры, здымас абмяжованасць разумення псіхікі чалавека такімі прыняццямі псіхалогіі як адзінства свядомасці і дзейнасці. Калі выходзіць з тэорыі, у аснове якой стаіць асоба, тады псіхалагічная культура чалавека ужо не разглядаецца як узровень адпаведнасці паводзін чалавека нормам, распрацаваным кіруючай часткай грамадства, а яна вызначаецца узроўнем асобнага развіцця чалавека.

Звернемся да больш падрабязнага аналізу паняцця псіхалагічнай культуры. Калі лічыць, што псіхалагічная культура чалавэка гэта пэўнае псіхічнае і асобнае развіццё чалавэка, тады можна вылучыць асобныя структурныя і зместавыя характарыстыкі вывучаемага феномена, і тым самым вызначаць узровень развіцця псіхалагічнай культуры пэўнай сацыяльнай групы людзей ці асобнага чалавэка.

Па-першае, псіхалагічная культура, на наш погляд, уключае доскладнае валоданне асобай не толькі жыццёвымі паняццямі, але і навуковымі ведамі у якой-нібудзь сферы дзейнасці (медыцына, тэхніка, эканоміка, палітыка і г.д.), якія забяспечваюць чалавэку эфектыўную дзейнасць. Нельга сведчыць аб высокім узроўні псіхалагічнай культуры чалавэка, які авалодаў сельскагаспадарчымі ці тэхнічнымі ведамі, а бирэцця за дыпламатыю ці за палітыку і робіць гэта неэфектыўна.

Другім важным кампанентам псіхалагічнай культуры чалавэка з'яўляецца узровень разумення таго, як свядома і мэтанакіравана ён можа засвойваць веды, асэнсавань заканамернасці успрымання, памыці, мыслення, уяўлення, разумення і вывучаць асаблівасці развіцця сваіх эмоцый і пачуццяў, волі, інтэлекта, добра ведаць свае індывідуальна-псіхалагічныя асаблівасці (тэмперамент, характар, здольнасці) і г.д.

Трэцім кампанентам псіхалагічнай культуры з'яўляецца узровень развіцця самавядомасці асобы. Галоўным у самавядомасці, на наш погляд, неабходна лічыць вобраз "Я" асобы. Адзінства і супярэчнасць рэальнага, ідэальнага, будучага, а можа фізічнага, духоўнага "Я" з'яўляюцца важнейшымі характарыстыкамі псіхалагічнай культуры чалавэка. Занедаволеннасць сабой можа прывесці асобу да вялікіх страт у развіцці яго псіхалагічнай культуры.

Чацвёртым кампанентам псіхалагічнай культуры чалавэка з'яўляюцца яго адносіны з другімі людзьмі. Сярод усіх чалавечых адносін (вытворчых, эканамічных, палітычных, рэлігійных і г.д.) гало-

ушми з'являюцца міжасобасныя адносіны. Узроўнем развіцця адносіны лічым статус, асобы у сістэме міжасобасных адносін, а таксама ўменні чалавека супрацоўнічаць з другімі людзьмі, прымаць і аказваць дапамогу.

Наступным кампанентам псіхалагічнай культуры мы лічым узровень дыферэнцыацыі (выдзялення сябе з іншых) і ідэнтыфікацыі (ата самленне сябе з другімі людзьмі). Пад узроўнем гэтых працэсаў у даным выпадку маецца на увазе тая крытэрыя, па якой праводзіцца дыферэнцыацыя ці ідэнтыфікацыя.

Адзначаны характарыстыкі псіхалагічнай культуры чалавека сведчаць аб складанасці гэтага феномена. Можна мяржаваць, што псіхалагічная культура чалавека ёсць інтэграцыя унутраных псіхалагічных і знешніх сацыяльных з'яў, якая праяўляецца у яго жыцці на афектыўным, кагнітыўным і аперацыйнальным узроўнях. Апошняе дазваляе зрабіць вывад аб тым, што намі адзначаны толькі тая кампаненты псіхалагічнай культуры, якія можна пэўным чынам вывучаць.

Намі на працягу года была прадстаўлена магчымасць вывучаць адзначаны характарыстыкі асобнага развіцця у беспрацоўных людзей, якія праходзілі перападрыхтоўку ў навукова-метадычным і вучэбным цэнтры, і людзей працуючых у службе занятасці краіны, якія павышалі прафесійнае майстэрства ў гэтым жа цэнтры. Узяго прышлі ўдзел у даследаванні 112 чалавек, з іх беспрацоўных - 92.

З дапамогай практычных і другіх тэстаў, асацыятыўных метадаў, спецыяльна распрацаваных гутарак, намі устаноўлена, што найбольш развітым у беспрацоўных асоб з'яўляецца першы кампанент. Больш паловы даследуемых мелі вышэйшую і сярэдняю спецыяльную адукацыю і эфектыўна могуць працаваць па сваёй першай спецыяльнасці.

Найбольш складанае становішча ва ўсіх беспрацоўных з асобнымі характарыстыкамі, якія мы абзначылі другім і трэцім кампа-

ентами. Амаь усе даследуемыя не мелі прадстаўлення аб заканамер-
насных асобнага развіцця, не валодалі ведам, аб сваіх індывідуаль-
на-псіхалагічных асабліваснях. Значная колькасць (больш 70%) беспра-
цоўных мелі негатыўныя адносіны да сябе. Асабліва насцярожвае тое,
што такія адносіны да сябе адзначаюцца у маладых людзей, якія яшчэ
не працавалі пасля школы. У гэтых маладых людзей адзначаюцца су-
спярэчнасці паміж рэальным і будучым "Я", і пры далейшым развіцці
спярэчнасцяў можа узнікнуць трывалы неуратызм.

У большасці людзей (64%), якія згубілі працу, адзначаюцца ад-
дзненні у паказчыках міжасобных адносін. У гэтых людзей адзна-
чаюцца нізкія паказчыкі сацыяльна-псіхалагічнай назіральнасці: ка-
эфіцыент сацыяльна-псіхалагічнай перцепцыі у вучэбнай групе не пера-
вышаў 0,15, а каэфіцыент сацыяльна-псіхалагічнай рэфлексіі не адзна-
чаўся больш, як 0,11. Гэтыя паказчыкі сведчаць аб тым, што даследуемыя
не адкватна успрымаюць міжасобныя адносіны у групе.

Амаь усе даследуемыя пры дыферэнцыяцыі і ідэнтыфікацыі вы-
карыстоувалі прасцейшыя крытэры: узрост, пол, знешнія прыкметы,
адзенне, толькі асобныя людзі выкарыстоувалі сацыяльныя крытэры
(прафесія, адукацыя, сацыяльны статус, этнічныя прызнакі).

Адзначная асаблівасці развіцця псіхалагічнай культуры дасле-
дуемых сведчаць аб тым, што пры прафесійнай перападрыхтоўцы бес-
працоўных неабходна значна больш надаваць увагі асобнаму развіццю
слухачоу, больш часу адводзіць на дыягностыку і карэкцыю іх
псіхічнага і асобнага развіцця.